ประโยค ป.ธ. ๔
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๘

๑. อิจฺเจเต สพฺเพ ทุสฺสีลํ อสฺสทฺธํ มจฺฉรึ อตฺตานํ สีลาทีสุ ฐเปตฺวา วิวิธานิสํสํ สมฺปาปุณึสุ ฯ ยญฺจ เนสํ ทุสฺสีลาทิเหตุกํ ทิฏฺฐธมฺมสมฺปราเยสุ ลภิตพฺพํ เวรํ โหติ ตํ สีลาทีสุ จิตกาลโต ปจฺฉา ปหียติ ตสฺมา อตฺตสมฺมาฐปนํ มงฺคลนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เตนฏฺฐกถายํ โสปิ มงฺคลํ ฯ กสฺมา ฯ ทิฏฺฐธมฺมิก-สมฺปรายิกเวรปฺปหานวิวิธานิสํสาธิคมเหตุโตติ วุตฺตํ ฯ

สมฺมาปณิหิตญฺหิ จิตฺตํ สพฺพสมฺปตฺตึ ทาตุํ สกฺโกติ ฯ เตน ภควา ยํ ยํ สมฺปตฺตึ เนว มาตาทโย ทาตุํ สกฺโกนฺติ ตํ อิเมสํ สตฺตานํ อพฺภนฺตเร ปวตฺตํ สมฺมาปณิหิตํ จิตฺตเมว เทตีติ วตฺวา ธมฺมปทสฺส จิตฺตวคฺเค อิมํ คาถมาห

น ตํ มาตา ปิตา กยิรา อญฺเญ วา ปน ญาตกา
สมฺมาปณิหิตํ จิตฺตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเรติ ฯ

ตตฺถ น ตนฺติ ภิกฺขเว ตํ การณํ เนว มาตา กเรยฺย น ปิตา น อญฺเญ ญาตกา ฯ สมฺมาปณิหิตนฺติ ทสกุสลกมฺมปเถสุ ฐปิตํ ฯ เสยฺยโส นํ ตโต กเรติ ตโต การณโต วรตรํ อุตฺตริตรํ ปุคฺคลํ กโรติ ฯ มาตาปิตโร หิ ปุตฺตานํ ธนํ ททมานา เอกสฺมึเยว อตฺตภาเว กมฺมํ อกตฺวา สุเขน ชีวิตกปฺปนกึ ทาตุํ สกฺโกนฺติ ปุตฺตานมฺปน จกฺกวตฺติสิรึ ทาตุํ สมตฺถา มาตาปิตโร นาม นตฺถิ ปเคว ทิพฺพสมฺปตฺตึ วา ปรมชฺฌานาทิสมฺปตฺตึ วา โลกุตฺตรสมฺปตฺติทาเน กถาว นตฺถิ ฯ สมฺมาปณิหิตนฺตุ จิตฺตํ สพฺพมฺเปตํ สมฺปตฺตึ ทาตุํ สกฺโกติ ฯ เตเนตํ วุตฺตนฺติ ฯ

ตสฺมา เกนจิปิ จิตฺตํ สมฺมา ฐเปตพฺพเมว สพฺพสุขํ เทติ ฯ

๒. มิจฺฉาจปิตญฺหิ จิตฺตํ สพฺพทุกฺขํ เทติ เตน ภควา ยํ เนว โจรา น เวริโน กาตุ สกฺโกนฺติ ตํ อิเมสํ สตฺตานํ อนฺโต มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตเมว กโรตีติ วตฺวา ตตฺเถวิมํ คาถมาห

ทิโส ทิสํ ยนฺตํ กยิรา เวรี วา ปน เวรินํ
มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตํ ปาปิโย นํ ตโต กเรติ ฯ

ตตฺถ ทิโสติ โจโร ฯ ทิสนฺติ โจรํ ฯ ทิสฺวาติ ปาจเสโส ฯ ยนฺตํ กยิราติ ตสฺส อตฺตนา ทิฏฺจโจรสฺส ปุตฺตทารปีพนกฺเขตฺตาทินาสนชีวิตโวโรปนวเสน ยํ ตํ อนยพฺยสนํ กเรยฺย ฯ เวรีติ เกนจิเทว การเณน พทฺธเวรี ฯ เวรินนฺติ เอวรูปึ เวรึ ทิสฺวา ฯ มิจฺฉาปณิหิตนฺติ ทสอกุสลกมฺมปเถสุ จปิตํ ฯ ปาปิโยติ ปาปิฏฺจตรํ ฯ นนฺติ เยน มิจฺฉาจปิตํ จิตฺตํ ตํ ปุคฺคลํ ฯ ตโตติ ตสฺมา โจรเวรีหิ ทิฏฺจโจรเวริปุคฺคลโต ตโต วา อนยพฺยสนโต ฯ กเรติ กเรยฺย ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ทิโส วา เวรี วา ปุตฺตทารกฺเขตฺตวตฺถุโคมหิสาทีสุ อปรชฺฌนฺโต ยสฺส อปรชฺฌติ ตมฺปิ ตเถว อตฺตนิ อปรชฺฌนฺตํ ทิสํ วา เวรึ วา ทิสฺวา ยํ ตสฺส อนยพฺยสนํ กโรติ มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตํ ตโต ปาปิฏฺจตรํ ตํ ปุคฺคลํ กเรยฺย ฯ ทิสเวริโน หิ อิมสฺมึเยว อตฺตภาเว ทุกฺขํ วา อุปฺปาเทยฺยุ ชีวิตกฺขยํ วา กเรยฺยุ มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตนฺตุ ทิฏฺจธมฺเม อนยพฺยสนํ ปาเปตฺวา อตฺตภาวสตสหสฺสานิปิ จตุราปาเย ขิปิตฺวา สีสํ อุกฺขิปิตุ น เทตีติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๔
แปล มคธเป็นไทย

๑. ชนเหล่านั้นทั้งหมด ตั้งตนผู้ทุศีล ไม่มีศรัทธา มีความตระหนี่ไว้ในคุณธรรมมีศีลเป็นต้นแล้ว บรรลุอานิสงส์ต่างๆ กัน ด้วยประการฉะนี้ ฯ อนึ่ง เวรใด มีความเป็นผู้ทุศีลเป็นต้นเป็นเหตุ อันชนเหล่านั้นพึงประสบในทิฏฐธรรมและสัมปรายภพ เวรนั้น พวกเขาย่อมละเสียได้ ภายหลัง แต่เวลาที่ตนดำรงอยู่ในคุณธรรมมีศีลเป็นต้น เพราะฉะนั้น การตั้งตนไว้โดยชอบ พึงเห็นว่าเป็นมงคล ฯ ด้วยเหตุนั้น ในอรรถกถา ท่านจึงกล่าวว่า การตั้งตนไว้โดยชอบแม้นั้น เป็นมงคล ฯ เพราะเหตุไร ฯ เพราะเป็นเหตุแห่งการละเวร อันเป็นไปในทิฏฐธรรมและสัมปรายภพ และ การบรรลุอานิสงส์ต่าง ๆ กัน ดังนี้ ฯ

แท้จริง จิตที่บุคคลตั้งไว้ชอบ อาจอำนวยสมบัติได้ทุกอย่าง ฯ ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ปิยชนมีมารดาเป็นต้น ย่อมไม่อาจให้สมบัติใด ๆ ได้ทั้งหมดเลย จิตที่บุคคลตั้งไว้ชอบแล้ว ซึ่งเป็นไป ณ ภายในของสัตว์เหล่านี้เท่านั้น ย่อม(อำนวย)ให้ได้สมบัตินั้นได้ ดังนี้ จึงตรัสพระคาถานี้ในจิตตวรรค ธรรมบทว่า

มารดาบิดา ก็หรือญาติเหล่าอื่น พึงทำเหตุนั้น
ให้ไม่ได้ จิตที่บุคคลตั้งไว้โดยชอบ พึงทำผู้นั้น
ให้ประเสริฐกว่าเหตุนั้นได้ ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **น ตำ** ความว่า ภิกษุทั้งหลาย มารดาพึงทำเหตุนั้นไม่ได้เลย บิดาก็ทำไม่ได้ ญาติเหล่าอื่นก็ทำไม่ได้ ฯ บทว่า **สมฺมาปณิหิตำ** ความว่า อันบุคคลตั้งไว้ในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ฯ บาทคาถาว่า **เสยฺยโส นำ ตโต กเร** ความว่า ย่อมทำบุคคลให้ประเสริฐกว่า คือ ให้โดดเด่นกว่าเหตุนั้น ฯ จริงอยู่ มารดาบิดา เมื่อให้ทรัพย์แก่บุตรทั้งหลาย ก็ย่อมอาจเพียงทำให้บุตรไม่ต้องทำการงาน เลี้ยงชีวิตอย่างสุขสบายได้ในอัตภาพเดียวเท่านั้น แต่ชื่อว่ามารดาบิดาผู้สามารถให้สิริคือสมบัติจักรพรรดิแก่บุตรทั้งหลาย ไม่มีเลย มิใยต้องกล่าวถึง

มารดาและบิดาผู้สามารถให้ทิพยสมบัติ หรือสมบัติมีปฐมฌานเป็นต้น การจะกล่าวถึงในการให้โลกุตรสมบัติ ยิ่งเป็นไปไม่ได้ ฯ ส่วนจิตที่บุคคลตั้งไว้โดยชอบ ย่อมอาจให้สมบัตินั้นได้แม้ทุกอย่าง ฯ ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสยืนยันคำนั้นไว้แล ฯ เพราะฉะนั้น จิตแม้ใคร ๆ ควรตั้งไว้โดยชอบเท่านั้น จึงจะอำนวยความสุขทุกอย่างให้ ฯ

๒. จริงอยู่ จิตที่บุคคลตั้งไว้ผิด ย่อมอำนวยความทุกข์ทุกอย่างให้ ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า พวกโจร พวกคนมีเวร ย่อมไม่อาจทำความพินาศให้ได้ จิตที่บุคคลตั้งไว้ผิด ภายในของสัตว์เหล่านี้แหละ ย่อมทำความพินาศนั้นให้ได้ ดังนี้แล้ว จึงตรัสพระคาถานี้ในจิตตวรรค ธรรมบทนั้นนั่นแล ว่า

โจรเห็นโจร หรือคนมีเวรเห็นคนมีเวร
พึงทำความวอดวายนั้นใดได้ จิตที่บุคคล
ตั้งไว้ผิด พึงทำบุคคลนั้น ให้เลวกว่าความ
วอดวายนั้น ฯ

โจร ชื่อว่า **ทิโส** ในพระคาถานั้น ฯ บทว่า **ทิสๆ** แปลว่า ซึ่งโจร ฯ พึงเพิ่มบาลีที่เหลือว่า **ทิสฺวา** (แปลว่า เห็น) ฯ สองบทว่า **ยนฺตๆ กยิรา** ความว่า พึงทำความวอดวายนั้นใด แก่โจร ผู้ที่ตนเห็นแล้วนั้น ด้วยอำนาจการเบียดเบียนบุตรภรรยา การยังอสังหาริมทรัพย์มีผืนนาเป็นต้นให้ฉิบหาย และการปลงเสียจากชีวิต ฯ ผู้ที่ผูกเวรไว้ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่า เวรี ฯ บทว่า **เวริน** ความว่า เห็นผู้มีเวรเช่นนี้ ฯ บทว่า **มิจฺฉาปณิหิตๆ** ความว่า อันบุคคลตั้งไว้ในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ฯ บทว่า **ปาปิโย** แปลว่า ให้เลวทรามที่สุดกว่า ฯ บทว่า **นๆ** ได้แก่บุคคลผู้ตั้งจิต ไว้ผิด ฯ บทว่า **ตโต** ความว่า กว่าบุคคลผู้เป็นโจรและผู้มีเวร อันโจรและคนผู้ผูกเวรทั้งหลาย เห็นแล้วนั้น หรือ กว่าความวอดวายนั้น ฯ บทว่า **กเร** แปลว่า พึงทำ ฯ มีคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดังนี้ว่า โจรหรือคนมีเวรกัน เมื่อประพฤติผิดในบุตร ภริยา นา สวน โค และกระบือ เป็นต้น ตนประพฤติผิดต่อโจรหรือผู้มีเวรใด เห็นโจร หรือผู้มีเวรแม้นั้น

ผู้ประพฤติผิดในตนอย่างนั้นเหมือนกัน ย่อมทำความวอดวายอันใด แก่โจรหรือผู้มีเวรนั้น จิตที่บุคคลตั้งไว้ผิด พึงทำบุคคลนั้น ให้เลวร้ายที่สุดกว่า กว่าบุคคลผู้เป็นโจรและผู้มีเวรนั้นทำความวอดวายต่อกัน ฯ แท้จริง โจรและผู้มีเวรทั้งหลาย จะพึงให้ทุกข์บังเกิดขึ้นหรือทำให้สิ้นชีวิต ก็เพียงแต่ในอัตภาพนี้เท่านั้น ส่วนจิตที่บุคคลตั้งไว้ผิด ย่อมให้ถึงความวอดวายในทิฏฐธรรมแล้ว ยังซัดไปในอบายภูมิ ๔ ไม่ให้เพื่อจะเงยศีรษะขึ้นได้ นับเป็นแสนอัตภาพ ฯ

พระธรรมวชิโรดม อาภากโร วัดสังเวชวิศยาราม แปล
สนามสหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.